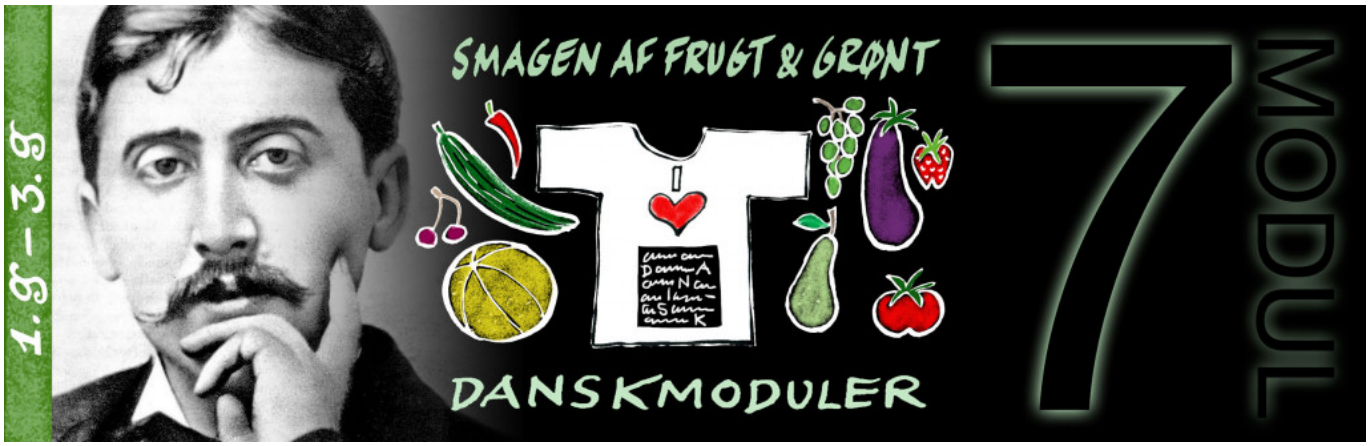
Den reflekterende artikels midte - sekundærlitteratur og diskurs

Forfattere: Casper Thrane
Redaktør: Thomas Brahe
Faglige temaer: Artikel, Skriveøvelser

Introduktion:
Inddragelse af sekundærlitteratur samt smag og diskurs.

Aktivitet med dialogoplæg og billeder

1 Som lektie har eleverne bl.a. læst *Skriftlig eksamen i dansk (stx og hf), s. 55-59* samt genlæst en række tekster fra modul 2 tidligere i forløbet.

Se detaljer under forberedelse.

2 Optakt: Oplæsning af Marcel Proust, *På sporet af den tabte tid - Swanns verden* (1911) – madeleinekage-uddrag (10 min)

Noter:

- Oplæsning af Proust som eksempel på, hvordan bl.a. smag og erindring er tæt forbundne. Fokus på Prousts skrivestil, som med sine lange, arabesklignende sætninger underbygger tankernes søgen foranlediget af smagen af madeleinekage dyppet i lindethe.
- Smagen er tæt knyttet til personligheden.
- Oplægsningen kan være en mulighed for at repetere tværfaglige pointer om smagsoplevelsen som multisensorisk, kulturel og kontekstbåret - emergent.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

- (Hertil *kan*serveres madeleinekager med lindethe for at sætte eleverne i rette stemning).

3 Lærergennemgang af pointer fra læselektie om sidste del af skrivefaserne (10 min)

4 Refleksions- og skriveøvelse: Inddrag relevant litteratur i din reflekterende artikel! (55 min)

Forløb: Smagen af frugt og grønt: Smagsbegrebet undersøgt og overvejet
Modul 7 (dansk): Den reflekterende artikels midte – sekundærlitteratur og diskurs
Forfatter: Casper Thrane
Redaktør: Thomas Brahe
Side: 1/2

SMAG for LIVET

Refleksions og skriveøvelse – Inddrag relevant litteratur i din reflekterende artikel! (55 min.)

Denne øvelse skærper din evne til at inddrage relevant litteratur i din reflekterende artikel

Citater:

1

"Smagen er en konsekvens af en integreret multisensorisk proces i hjernen omfattende kemisk smag, lugt, mundfølelse, syn og hørelse." (Ole G. Mouritsen og Klaus Styrbæk, Fornemmelse for smag (2015))

2

""Hvor er ketchuppen?" spurgte jeg fornærmet.

"Kein ketchup, Kristian," sagde Rainer og løftede øjenbrynene udfordrende.

Download øvelsesarket her.

5 Valgfri: Øvelse 1 eller øvelse 2 om smag og diskurser (15 min).

En mundtlig refleksionsopgave i par ud fra øvelsesvejledning.

Forløb: Smagen af frugt og grønt: Smagsbegrebet undersøgt og overvejet
Modul 7 (dansk): Den reflekterende artikels midte – sekundærlitteratur og diskurs
Forfatter: Casper Thrane
Redaktør: Thomas Brahe
Side: 1/2

Valgfri: Øvelse 1 eller 2

Disse øvelser skærper din bevidsthed om sprogets indvirkning på smagens betydninger

Øvelse 1: Smag og diskurs i teorien (15 minutter)

Foretag en diskursanalyse af uddraget fra Camilla Plums Ælle Bælle Frikadelle (2005). Fokuser særligt på tekstens ækvivalenskæder, som knyttes til nodalpunkterne mad, smag og sundhed.

Prøv efterfølgende at skabe en antagonistisk diskurs til Camilla Plums diskurs om samme emne.

Øvelse 2: Smag og diskurs i teorien (15 minutter)

Download øvelsesarket her.

Forberedelser

For eleverne gælder:

- Læs *skriftlig eksamen i dansk (stx og hf)*, s. 55-59 omsidste del af skrivefaserne - retning og gennemskrivning.
- Genlæs de tre opgavetekster, som du skal tage udgangspunkt i i din tværfagligt reflekterende artikel. Teksterne er Mouritsen/Styrbæk, Plum og Ditlev Jensen. De forefindes under modul 2 tidligere i forløbet.
- Evt: Lektie til ekspertgruppe: Susanne Højlunds "Smag" (s. 6-21). Gruppen fortæller kort, hvad de har fået ud af deres læsning om smag.

Kopiark

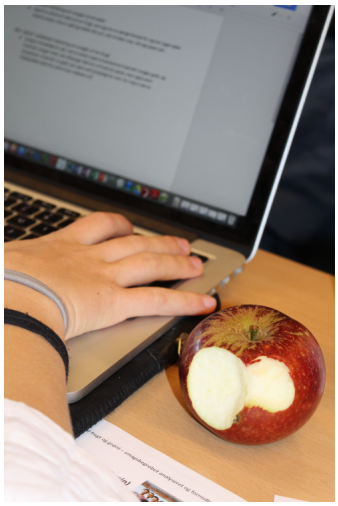
Kopiark:
Kopiark - Øvelse 1 - Modul 7 Dansk - Smagen af frugt og grønt.pdf
Kopiark - Øvelse 2 - Modul 7 Dansk - Smagen af frugt og grønt.pdf
Marcel Proust - Swanns verden (1913) s. 52-56.pdf

Skriftlig eksamen i dansk - stx og hf s. 55-59 (Gyldendal 2019).pdf

Refleksions og skriveøvelse – Inddrag relevant litteratur i din reflekterende artikel! (55 min.)

Denne øvelse skærper din evne til at inddrage relevant litteratur i din reflekterende artikel

Citater:

1

"Smagen er en konsekvens af en integreret multisensorisk proces i hjernen omfattende kemisk smag, lugt, mundfølelse, syn og hørelse." (Ole G. Mouritsen og Klaus Styrbæk, Fornemmelse for smag (2015))

2

""Hvor er ketchuppen?" spurgte jeg fornærmet.

"Kein ketchup, Kristian," sagde Rainer og løftede øjenbrynene alfaderligt. "Du er nu i Tuskland, næ."

Ingen ketchup. Rædsel. Og pølserne var heller ikke røde. Gru. Brune pølser uden ketchup. O, ve! O, skræk! Chokket var langt større end det umiddelbart lyder." (Kristian Ditlev Jensen, Det bliver sagt (2001))

Opgave 1: Individuel (10 minutter)

Find to væsentlige sætninger/passager i dagens tekster. Du kan enten vælge de to passager, fordi du mener, at de er centrale for undersøgelsen af smagsbegrebet og dets betydninger, eller fordi passagerne virker interessante for dig i det hele taget. Der er frit valg.

Opgave 2: Individuel hurtigskrivning (10 minutter)

Nedskriv kort, hvad der gør de to valgte passager væsentlige i forhold din reflekterende artikels undersøgelse af smag og smagsoplevelsens betydninger i litteraturen og livet eller bare i det hele taget.

- Det kan være, at du har valgt de pågældende passager, fordi du er enig/uenig i deres indhold.
- Det kan være, at passagerne siger noget centralt om smagsbegrebet og smagens betydninger (fysiologi, kemi, kultur, historie, forforståelse m.m.) og derfor er uundværlige i forhold til din reflekterende artikels undersøgelse.
- Det kan også være, at passagerne siger noget om den faglige tilgang til smagsbegrebet (naturvidenskab vs. humaniora).

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Opgave 3: Individuel tekstskrivning (15 minutter)

Udvælg den ene af de to passager, og skriv en lille sammenhængende og personlig tekst ud fra denne passage. Hurtigskrivningen er helt fri, men den kunne omhandle noget af nedenstående:

- Dit personlige forhold til passagen om smag.
- Hvordan passagen har betydning (eller mangel på samme) for episoder i dit liv.
- Hvilke tanker, der dukker op, når du læser passagen om smag.
- Den faglige værdi af passagen i forhold til opgaveformuleringen.

Opgave 4: At reflektere mens man går – pararbejde (20 minutter)

Læs din tekst op for din sidemand, og diskutér teksten

(Herefter skal I reflektere over nedenstående, mens I går en tur. I skal Ikke tage noter, mens I går. Dem skriver vi ned, når I kommer tilbage)

- Overvej, hvilke pointer, erkendelser eller ideer teksten rummer.
- Viser din tekst, at smagsbegrebet er relevant at beskæftige sig med?
- Rummer din tekst – eller valgte passage – nogle særligt interessante pointer og tanker om smag og smagens betydninger (i litteraturen og livet)?

- Udvælg afslutningsvis den tekst, som skal læses op i klassen.
  - Læs først din valgte passage op.
  - Læs dernæst din egen tekst op, som er skrevet ud fra tekstpassagen.
  - Kommenter din egen tekst ud fra din makkersnak.

God arbejdslyst.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Valgfri: Øvelse 1 eller 2

Disse øvelser skærper din bevidsthed om sprogets indvirkning på smagens betydninger

Øvelse 1: Smag og diskurs i teorien (15 minutter)

Foretag en diskursanalyse af uddraget fra Camilla Plums Ælle Bælle Frikadelle (2005). Fokuser særligt på tekstens ækvivalenskæder, som knyttes til nodalpunkterne mad, smag og sundhed.

Prøv efterfølgende at skabe en antagonistisk diskurs til Camilla Plums diskurs om samme emne.

Øvelse 2: Smag og diskurs i teorien (15 minutter)

Rekvisitter: F.eks. et stykke frisk frugt eller grønt

Fremskriv to antagonistiske diskurser om smagen af din frugt/grøntsag. Dine to diskurser skal blot skrives frem som to rækker af modsatrettede ækvivalenskæder. Husk på, at din diskurs er måden, som du italesætter et emne på; i dette tilfælde smagen af din frugt/grøntsag. Din diskurs viser derfor din holdning til nodalpunktet.

Diskursanalytiske begreber (hentet fra Diskursanalyse i dansk, Systime 2014)

- Nodalpunkt: Tekstens nøglebegreb og omdrejningspunkt, der etableres en diskurs omkring.
- Ækvivalenskæde: En kæde af ord, som italesætter nodalpunktet på en bestemt måde.
- Flydende betegner: Indholdstomme plusord, som får deres betydning gennem diskursen, og som flere diskurser kan kæmpe om at udfylde. Det kunne være ord som "acceptabelt", "normalt" osv.
- Konnotationer: Medbetydninger.
- Antagonistiske diskurser: Kæmpende diskurser, der repræsenterer modsatrettede holdninger.
- Hegemonisk diskurs: Den herskende diskurs.
- Dialektisk forhold: Gensidig påvirkning
- Faircloughs tredimensionelle model:
  - Tekstens egen dimension: Teksten, der skal analyseres.
  - Den diskursive praksis: Teksten set i forhold til tekstproduktion og modtagelse.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

- Den sociale praksis: Teksten sættes i relation til det omgivende samfund.

- Antagonismepar: Modsætningspar inden for et diskursivt felt:
  - Oppe-nede: Modsætning mellem oppe og nede i samfundshierarkiet. Begge positioner kan italesættes positivt.
  - Ude-inde: En modsætning mellem at være inkluderet og ekskluderet.
  - Før-efter: Tidslig modsætning, hvor begge poler kan italesættes som positive eller negative.
  - Højre-venstre: Politisk og historisk modsætning mellem liberalisme og socialisme.

Marcel Proust

"Swanns verden"

s. 52-56

gyndelsen ser i
provinsen) nav-
de bestået om
klokken al gen
havde spur ray
også omfat den
da det jeg v f en
villet erind den
giver om fo

fået lyst til at tænke på det øvrige i Combray. Alt det var i virkeligheden dødt for mig.

Dødt for bestandig? Det kunne godt tænkes.

Tilfældet spiller en stor rolle i alt det her, og et andet tilfælde, nemlig døden, tillader os sjældent at vente alt for længe på det førstes gunst.

Der er slet ikke så lidt fornuft i den keltiske forestilling om at vore afdødes sjæle holdes fanget i et laverestående væsen, i et dyr, en plante eller en livløs ting, utilgængelige for os indtil den dag der for mange aldrig oprinder, hvor vi tilfældigvis kommer forbi det træ eller kommer i besiddelse af den ting der er deres fængsel. Så skælver de, kalder på os, og så snart vi har genkendt dem, er fortryllelsen brudt. Takket være vores befrielse har de overvundet døden og vender tilbage til os og livet.

På samme måde er det med vores fortid. Det er spildt ulejlighed at prøve at genkalde den i erindringen, alle vore åndelige anstrengelser er forgæves. Den ligger skjult uden for tankevirksomhedens område og rækkevidde, i en eller anden materiel genstand (i det sanseindtryk som den materielle genstand ville give os) som vi ikke har nogen anelse om. Og det afhænger af tilfældighedernes spil om vi støder på denne genstand før vi dør, eller om vi ikke støder på den.

Det var allerede mange år siden at alt det i Combray der ikke havde med skuepladsen og dramaet omkring min sengetid at gøre, var ophørt med at eksistere for mig, da min mor, en vinter-

dag hvor jeg kom hjem og hun kunne se at jeg frøs, foreslog mig at jeg mod min sædvane skulle drikke lidt te. Jeg sagde først nej tak, men ombestemte mig så, uden at vide hvorfor. Hun sendte bud efter en af de korte og buttede kager der kaldes "små madeleinekager", og som ser ud som om de er bagt i en kammuslings riflede form. Og snart førte jeg mekanisk, beklemt over den dystre dag og udsigten til en lige så trist morgendag, en skefuld te, hvori jeg havde opblødt et stykke madeleinekage, op til munden. Men i samme øjeblik som den mundfuld te, blandet med kagekrummer, ramte min gane, fór jeg sammen, slået af det usædvanlige der var ved at ske med mig. En vidunderlig lystfølelse havde grebet mig, noget helt enestående, og jeg havde ingen anelse om dens årsag. Den gjorde på stedet livets omskiftelser ligegyldige, dets katastrofer harmløse og dets korthed illusorisk, på samme måde som når man forelsker sig, og den fyldte mig med en dyrebar substans, eller rettere sagt: Substansen var ikke i mig, den var mig. Jeg var holdt op med at føle mig middelmådig, begrænset og dødelig. Hvor kunne denne vældige glæde være kommet fra? Jeg havde på fornemmelsen at den hang sammen med smagen af te og kage, men at den gik langt, langt videre, at den ikke kunne være af samme natur. Hvor kom den fra? Hvad betød den? Hvordan kunne jeg gribe og fastholde den? Jeg drikker en mundfuld, men finder ikke mere i den end i den første, og en tredje der giver mig lidt mindre end den anden. Det er på tide at holde op, drikkens kraft synes at aftage. Det er tydeligt at den sandhed jeg søger, ikke er at finde i den, men i mig. Den har vakt den til live, men kender den ikke, og kan kun, med stadig svagere styrke, atter og atter gentage det samme vidnesbyrd som jeg ikke kan tyde, men som jeg i det mindste vil kunne bede om at få gentaget og genfinde intakt, til min disposition, om lidt, når jeg prøver at komme helt til klarhed over det. Jeg stiller koppen fra mig og vender mig indad, mod mine tanker. Det er ved åndelig virksomhed at sandheden skal findes. Men hvordan? En dyb usikkerhed kommer over os hver gang ånden føler sig overgået af sig selv, når den samtidig er udfor-

skeren og den mørke egn hvor den skal lede, og hvor al dens bagage ikke er den til nogen nytte. Lede? Nej, ikke kun det, den skal også skabe. Den står over for noget der endnu ikke er, og som den alene kan virkeliggøre og derpå drage frem i sit lys.

Og jeg begynder igen at spekulere over hvad det mon kunne være, denne ukendte tilstand der ikke bragte noget logisk bevis, men derimod en så uomtvistelig lykkefølelse, en så intens virkelighed at den fik al anden virkelighed til at blegne. Jeg vil prøve at få den frem igen. Jeg vender i tankerne tilbage til det øjeblik hvor jeg tog den første skefuld te. Jeg genfinder den samme tilstand, men uden at den bliver mere forståelig. Jeg gør endnu en åndelig kraftanstrengelse for at kalde det flygtige indtryk tilbage. Og for at intet skal forstyrre mine åndelige bestræbelser på at gribe det igen, fjerner jeg alle forhindringer, enhver uvedkommende tanke, jeg beskytter mine ører og opmærksomhed mod lydene fra værelset ved siden af. Men da jeg kan føle at jeg er ved at blive træt, uden at mine anstrengelser fører til noget, tvinger jeg mig i stedet til at søge den adspredelse jeg før havde nægtet mig selv, tvinger mig til at tænke noget andet, til at lade ånden hvile og komme til kræfter igen før et sidste forsøg. Så skaber jeg for anden gang et tomrum omkring den, jeg udsætter den for den endnu friske smag af den første mundfuld, og føler noget skælve i mig, noget der flytter sig og prøver at komme op, noget der har ligget forankret på meget dybt vand, og som nu river sig løs, jeg ved ikke hvad det er, men det stiger langsomt opad, jeg føler modstanden, og jeg hører bruset fra de tilbagelagte afstande.

Det der banker så heftigt i mit inderste væsen, kan ikke være andet end det billede, den visuelle erindring der er forbundet med denne smag, og som prøver at nå frem til mig sammen med den. Men den kæmper for langt borte, striden er for kaotisk og forvirret, jeg kan kun lige skelne det neutrale genskær som den luftige hvirvel af blandede farver smelter sammen med, men jeg kan ikke skelne formen, ikke bede den om, som den eneste mulige fortolker, at oversætte vidnesbyrdet fra dens samtidige, uadskillelige

ledsager, smagen, ikke bede den fortælle mig hvilken særlig omstændighed og hvilken epoke i min fortid det drejer sig om.

Vil den mon nogensinde komme op til overfladen af min klare bevidsthed, denne erindring, det svundne øjeblik som et identisk øjebliks tiltrækningskraft er kommet så langt borte fra for at påvirke, bevæge og hæve op fra dybet af mig? Jeg ved det ikke. Nu føler jeg ingenting, erindringen er standset, måske er den vendt tilbage til dybet, og hvem ved om den nogensinde vil stige op af sit mørke igen? Ti gange må jeg begynde forfra, bøje mig over den. Og hver gang rådede den slaphed der får os til at vende ryggen til enhver vanskelig opgave, ethvert vigtigt forehavende, mig til at lade det ligge, drikke min te og nøjes med at tænke på dagens bekymringer og mine forventninger til morgendagen, som man kan sidde og ruge over uden besvær.

Og pludselig stod erindringen klart for mig. Denne smag, det var jo smagen af det lille stykke madeleinekage som min tante Léonie plejede at give mig hver søndag morgen i Combray, når jeg kom for at sige godmorgen til hende i hendes soveværelse (for den dag gik jeg ikke udenfor før vi skulle til messe), efter først at have dyppet det i sin te eller lindete. Synet af den lille madeleinekage havde ikke sagt mig noget før jeg havde smagt den, måske fordi jeg, uden nogensinde at spise én, har set dem på konditoriernes hylder så tit siden hen, at billedet af dem havde trukket sig tilbage fra disse dage i Combray for at slutte sig til andre og nyere billeder, eller måske fordi der intet var tilbage af de erindringer der så længe havde været opgivet og glemt, alt var forvitret, formerne – også den lille kagemusling, så frodigt sensuel under sine strenge og fromme plisséer – var blevet tilintetgjort eller havde ligget så længe i dvale at de havde mistet den ekspansionskraft der kunne have bragt dem op til bevidstheden. Men når der intet er tilbage af en svunden tid, når menneskene er døde, når tingene er gået til grunde, er det kun lugten og smagen, de mere skrøbelige og mere luftige, men også mere livskraftige, mere udholdende og trofaste, der endnu i lang tid bliver stående, som sjæle, i ruinerne af alt det

andet, og mindes, venter og håber, mens de ufortrødent bærer erindringens mægtige bygningsværk på deres lille, næsten uhåndgribelige dråbe.

Og i samme øjeblik som jeg havde genkendt smagen af det stykke madeleinekage dyppet i lindete som min tante plejede at give mig (om end jeg endnu ikke vidste hvorfor erindringen om det gjorde mig så lykkelig, og måtte udsætte det til langt senere at finde ud af det), dukkede det gamle grå hus mod gaden hvor hun havde sit værelse, op som en teaterkulisse og føjede sig til den lille bygning der vendte ud mod haven, og som var blevet opført bagved til mine forældre (det afgrænsede udsnit som var det eneste jeg havde genset indtil nu), og med huset kom byen, lige fra morgen til aften og i al slags vejr, torvet hvor jeg blev sendt hen før frokost, de gader hvor jeg købte ind, og de veje hvor vi gik tur når vejret var godt. Og ligesom i den leg hvor japanerne morer sig med at dyppe nogle små stykker papir i en porcelænsskål fyldt med vand, hvor de papirstumper der indtil da har set nøjagtig ens ud, øjeblikkelig udvider sig, vrider sig, får farve, skiller sig ud fra hinanden og bliver til blomster, huse og solide og genkendelige mennesker, steg nu også alle blomsterne i vores have og i Swanns park, og åkanderne i Vivonne, og de brave folk i landsbyen og deres små huse og kirken og hele Combray og dens omegn, alt det der får form og fasthed, byen og haverne, op af min tekop.

2

Combray set på afstand, i ti miles omkreds, når vi ankom med toget den sidste uge før påske, var kun en kirke som sammenfattede byen, som repræsenterede byen, talte om den – og for den – til fjerne egne, og når man kom nærmere, så man at den holdt den sammentrykte klynge af huse med lådne og grå rygge tæt ind omkring sin høje, mørke kappe, som en hyrde der beskytter sine får mod blæsten midt ude på den åbne mark, og hist og her omgav re-

sterne af en ringmur fra middelalderen husene med en linje der var lige så fuldendt cirkelrund som en lille by på et maleri af en af de primitive malere. Hvad det at bo dér angik, var Combray lidt kedelig, ligesom gaderne hvis huse, bygget af egnens gråsorte sten, med udvendige trapper og gavle der kastede lange skygger, var så mørke at man var nødt til at trække gardinerne i stuevinduerne fra så snart mørket faldt på; gader med højtidelige helgennavne (hvoraf flere havde tilknytning til Combrays første lensherrers historie): Rue Saint-Hilaire, Rue Saint-Jacques, hvor min tantes hus lå, Rue Sainte-Hildegarde, som gitterlågen førte ud til, og Rue du Saint-Esprit, som den lille låge i havens ene side vendte ud imod, og disse gader i Combray eksisterer i en del af min erindring der er så fjern, og malet i farver så forskellige fra dem verden har i mine øjne i dag, at de i virkeligheden alle sammen, også kirken der ragede op over dem på torvet, forekommer mig endnu mere uvirkelige end lysbillederne fra min laterna magica ...

Min morfars kusine – min grandtante – som vi boede hos, var mor til den tante Léonie som, efter at hendes mand, min onkel Octave, var død, først havde nægtet at forlade Combray, derpå sit hus i Combray, derpå sit værelse, derpå sin seng, og til sidst ikke længere "kom ned", men altid lå i sin seng i en ubestemmelig tilstand af melankoli, fysisk svækkelse, sygdom, fikse ideer og fromhed. Hendes private lejlighed vendte ud mod Rue Saint-Jacques, som et langt stykke længere henne endte i Grand-Pré (i modsætning til Petit-Pré der var en grøn plet mellem tre gader midt i byen), og som i sin grå ensformighed, med tre høje trappetrin af sandsten foran så godt som hver eneste dør, lignede en procession som en gotisk billedhugger havde hugget direkte ud af en sten som han kunne have brugt til at skabe en krybbe eller korsfæstelse. Min tante boede nu i virkeligheden kun i to værelser der stødte op til hinanden, så når der blev luftet ud i det ene, opholdt hun sig i det andet. Det var den slags værelser man finder på landet, og som – akkurat som store områder af luften eller havet i visse lande oplyses eller fyldes med duften af myriader af protozoer som vi ikke

Ret din artikel

Tekster skal rettes

Alle retter deres tekster. Professionelle skribenter som forfattere, journalister, forskere og dansklærere bliver også nødt til at genlæse deres tekst, efter de har tænkt og skrevet hele indholdsdelen. Det er som at tage et par andre briller på og skifte fokus. Rettefasen handler om sprogets flow og korrekthed i detaljerne. Det er afgørende for bedømmelsen af din opgave, at du bruger tid og energi på at rette og omformulere til sidst.

Langt de fleste læsere har svært ved at fokusere på indholdet og tekstens gode pointer, hvis de mødes med stavefejl og rodede sætninger. Du bør derfor afsætte mindst en halv time og gerne mere til at rette og justere.

Der er mange måder at rette på, og det er vigtigt, at du finder en form, der passer dig. I dette afsnit deles rettearbejdet op i to faser, hvor du først ser på formuleringer og klarhed på sætningsniveau og derefter fokuserer på sproglig korrekthed. Ved at opdele det sådan undgår du at skulle rette komma- og stavefejl igen, hvis du ender med at omformulere hele sætningen. Man kan enten rette teksten på de to niveauer sætning for sætning, afsnit for afsnit eller hele teksten på én gang. Find den form, der passer dig bedst, men vær opmærksom på at nå hele teksten igennem med samme grad af fokus og opmærksomhed. Jo mere du træner at rette dine egne tekster, desto bedre vil du skrive fra starten.

Formuleringer og klarhed

Det er umuligt at lave en komplet guide til et flot sprog. Grundlæggende vurderes formuleringer dog på, om sproget er klart og flydende. Med klart menes, at det budskab, du vil formidle, står tydeligt for læseren. Med flydende menes, at læseren glider gennem teksten uden at skulle stoppe op, læse igen og finde rundt i sætningen for at forstå den.

Genlæs knudrede eller svære sætninger, og overvej følgende punkter:

Klarhed

Når du ser efter klarhed i en sætning, skal du overveje præcis, hvad læseren skal forstå. Prøv at formulere det så enkelt som muligt.

Fx: *Der er rigtig mange steder i novellen, hvor sproget, der tit er meget beskrivende, bliver meget ekstremt detaljeret.*

En mere klar udgave:

→ *Novellens beskrivende sprog bliver flere steder ekstremt detaljeret.*

Ét udsagn i hver sætning

Det er forvirrende, hvis man forsøger at komme med flere pointer i én sætning. Hav fokus på dine lange sætninger og overvej, om de med fordel kunne opdeles i flere.

Fx: *Det er skribentens holdning, at der er for mange i dag, der skal sige undskyld, og at årsagen til det angiveligt er, at den politiske korrekthed, som nok kommer fra USA, præger Danmark rigtig meget.*

Et fokus i hver sætning:

→ *Det er skribentens holdning, at alt for mange siger 'undskyld' i dagens Danmark. Årsagen skal angiveligt findes i den politiske korrekthed. Traditionen for politisk korrekthed kommer fra USA og har, ifølge skribenten, påvirket Danmark i de senere år.*

Ordvalg og variation

De ord, du vælger at bruge i sætningerne, skal selvfølgelig være meningsfulde i sammenhængen. Når det er sagt, kan du gå videre og overveje, om det netop skal være dét ord – og om du gentager ordene for tæt på hinanden (mangel på variation).

Fx: *I de to digte er der rigtig mange metaforer, men metaforerne i de to digte ligner ikke rigtig hinanden.*

Variation og ordvalg:

→ *Der er mange metaforer i begge digte, men de ligner ikke hinanden.*

Tale- og chatsprog

Der er forskel på tale-, chat- og skriftsprog. Det forventes, at du kan formulere dig i et professionelt skriftsprog. Vær derfor opmærksom på ord og vendinger, der kan fungere som talesprogsmarkører: "jo", "meget", "lidt", "ligesom", "nok", "sådan", "som der" osv. En anden faldgrube er chatsprogstræk, der ofte ses som udeladelse af subjekt og brug af interne forkortelser.

Fx: *Der er lissom lidt for mange klichéer i en film, når man nærmest slet ik bliver overrasket. Syns det tit virker som en dårligere film så.*

Fra tale- til skriftsprog:

→ *Der er for mange klichéer i en film, når publikum på intet tidspunkt overraskes. Jeg mener, at det er tegn på, at filmen er af lavere kvalitet.*

Ordsprog og vendinger (idiomatiske udtryk)

Hvis du bruger et ordsprog eller et idiomatisk udtryk, er det en god idé at slå det op. Betydningen eller ordlyden i udtrykket kan være en anelse anderledes, end du har opfattet det. Det kan medføre, at din pointe bliver fordrejet eller helt forkert.

Fx: *Nogle gange må man erkende, at livet ikke er lut og lagkage.*
Slå op og ret:
→ *Nogle gange må man erkende, at livet ikke er lutter lagkage.*
Fx: *Hun gik for ludderkoldt vand.*
Slå op og ret:
→ *Hun gik for lud og koldt vand.*

Sproglig korrekthed

Når du skifter fokus til sproglig korrekthed, er det væsentligt, at du fokuserer på dine egne svagheder. Hvis du på forhånd ved, at fx kommaer, r-endelser og hans/sin er svært for dig, bør du have fokus på netop de fejltyper. Vær derfor meget opmærksom på, hvilke fejltyper din lærer vedholdende har påpeget i tidligere opgaver.

Skema over typiske fejltyper

Det er umuligt at opliste alle fejltyper, men her er et udvalg, der hyppigt optræder i eksamensbesvarelser. Reglerne er kun kort og overfladisk beskrevet i skemaet. Slå op i din ordbog, hvis du ikke kan finde eller løse dit problem her.

Fejltype	Regel	Eksempel
Præsens r-endelser	r-fejlen opstår, når man ikke kan høre forskel på, om et verbum ender på 'er eller 'rer (køre – kører). Reglen er, at verberne i nutid har et 'r til sidst, mens det i navneform (infinitiv) *ikke* har et 'r på i endelsen. De fleste bruger 'spise-reglen' som huskeregel, fordi man med 'spise' godt kan høre forskel på endelserne (spise – spiser).	Verbet i nutid (præsens): *Han kører bil* Verbet i navneform (infinitiv): *Jeg elsker at køre bil*
Sammensatte ord	Sammensatte ord skrives på dansk som ét ord, også selvom der indgår engelske ord, forstærkende udtryk eller lange sammensætninger. Vær opmærksom på, om det faktisk ér et sammensat ord, du er i tvivl om: "En tysklærer" (en lærer, der underviser i sproget tysk). "En tysk lærer" (en lærer fra Tyskland).	*Kommunaldirektør* *Kæmpestor* *Teamkoordinator* *Medarbejderudviklings-samtaleskema*
Hans/sin	Hans/sin angiver et ejerforhold, og du skal derfor undersøge, hvem der 'ejer' noget i sætningen. Brug *sin*, når den, der ejer noget, er grundled (subjekt) i sætningen. Brug *hans*, hvis det er en anden person, der ejer noget.	*Han skrev sin artikel* (her skrev han sin egen artikel) *Han skrev hans artikel* (her skrev han klasse-kammeratens artikel)
Ad/af	*Ad/af*-fejl opstår, fordi vi ikke kan høre forskel på de to ord. *Af* bruges om årsag, anledning eller om bevægelsen væk fra noget. *Ad* bruges, når noget skal langs med, hen over eller gennem noget.	*Hun var knust af sorg* *Tag studenterhuen af hovedet* *Han løb ned ad gangen* *De stod tæt op ad hinanden* *Hun lo ad ham*

Ligge/lægge	Forskellen på ligge og lægge er, at *ligge* bruges uden genstandsled (objekt), mens *lægge* bruges med genstandsled (objekt). Man kan også sige, at *ligge* er en tilstand, mens *lægge* er en handling.	*Hønen ligger på ægget* (passivt) *Hønen lægger et æg* (aktivt)
Nød/nødt	I sætningen *Jeg er nødt til at bede dig om at gå*, er der 't' på ordet 'nødt'. Det kan ikke høres (pga. det efterfølgende 'til') og skrives derfor ofte fejlagtigt som 'nød'.	*Du er nødt til at skrive artiklen færdig nu* (adjektivet/tillægsordet 'nødt') *Jeg nød at gå til termins-prøve* (verbet/udsagnsordet 'at nyde' i datid) *Det feder ikke at spise en nød* (substantivet/ navne-ordet 'nød')
Får/for	Det lydelige sammenfald mellem 'for' og 'får' kan give problemer. *Får* er nutidsformen af udsagnsordet (verbet) 'at få' (med mindre der er tale om det uldne pattedyr). *For* kan både være forholdsord (præposition), biord (adverbium) og et bindeord (konjunktion). Byt evt. ud med navneformen "at få" for at tjekke, hvilket ord du bruger.	*Jeg får helt sikkert 12 i dansk, for der er ikke en eneste fejl i min kronik*
Nogen/nogle	Nogen og nogle udtales stort set ens, men der en betydningsmæssig forskel. *Nogen* betyder "nogen som helst" eller "nogen overhovedet". *Nogle* betyder "et par", "enkelte" eller "en del". (Tjek, hvilket ord du skal bruge ved at indsætte betydningerne).	*Der er ikke nogen (som helst) i min klasse, der går før tid til skriftlig dansk* *Nogle (et par stykker) er dog smuttet lidt før til eksamen i engelsk*

Kommaregler – de mest basale

Nedenstående oversigt er ikke et udtømmende overblik over kommareglerne – det er en samling af de mest basale regler.

Komma mellem helsætninger	En helsætning er den del af en sætning, som kan stå alene. Der sættes altid komma mellem helsætninger, hvor et punktum er erstattet af ord som *og, eller, for, men, så,* fordi indholdet i de to helsætninger hænger tæt sammen. Eksempler: — *3g'erne dansede lanciers, og forældrene klappede.* — *Eksamensplanen skulle offentliggøres, og alle var spændte.* — *Kronikopgaven er spændende, men det er essayet også.*

Komma foran ledsætninger (valgfri)	En ledsætning er en sætning, som ikke kan stå alene. Du kan bruge ikke-prøven til at afgøre, om der er tale om en ledsætning: Hvis der indsættes 'ikke' i sætningen, så vil det altid optræde *før* verbet. Du skal altid sætte tegn efter en ledsætning. Du bestemmer selv, om du vælger at sætte komma foran en ledsætning, men du skal være konsekvent gennem hele teksten. Nedenfor er der sat komma foran ledsætningerne. Eksempler: — *Vil du forklare, hvad appelformen logos betyder?* — *Hun ved ikke, hvad forskellen på en metafor og en sammenligning er.* — *Jeg forklarede, at der findes 5 nyhedskriterier.*
Opremsningskomma	Der sættes komma mellem sideordnede led. Mere konkret skal der komma foran led, hvor der kan indsættes *og, eller, men*: Eksempler: — *Studenterhuen er både hvid, rød og sort.* — *Festen afholdes torsdag, fredag eller lørdag.* — *Eksamensperioden er nogle gange stressende, andre gange opløftende.*
Komma ved selvstændige sætningsled	Selvstændige sætningsdele kan normalt udelades, uden at sætningen bryder sammen. Hvis et eller flere ord i en sætning ønskes fremhævet, vil komma rundt om sætningsdelen kunne understrege dette. Eksempler: — *Man kan, muligvis, se duen som et symbol på fred.* — *Man påstår, at brugen af Facebook vil falde med 30 %, svarende til niveauet for 5 år siden.* I begge eksempler er det frivilligt, om der skal være komma de markerede steder. Vær særlig opmærksom på ikke at være for rundhåndet med kommaer som i det første eksempel. Der er risiko for, at teksten kommer til at fremstå for snakkende. Der skal desuden være komma før og efter led i en sætning, som kunne have en parentes rundt om sig: — *Talen er skrevet af Johanne Schmidt-Nielsen, som er medlem af Enhedslisten.* — *Forfatteren er gift med en franskmand, som har to voksne børn.*
Komma i titler og datoer	Der sættes komma mellem titler, akademiske grader og adresser: — *Nina Schmidt, professor i økonomi ved Århus Universitet.* — *Anders Andersen, Andersens Vej 45, 4. th., 3330 Andeby.* — *Teksten er udgivet i Politiken, 25/5 2014.*
Et par hurtige huskeregler	— Komma foran *men.* — Komma foran *at* – dog ikke før udsagnsord i navneform. — Komma her: *Læreren mener, at eleverne er meget dygtige.* — Ikke komma her: *Eleverne elsker at skrive artikler.* — For det meste: Komma foran *som* og *der*, hvis de kan erstatte hinanden. — Komma foran hv-ord (*hvordan, hvis, hvornår, hvem, hvorfor osv.*).

Skriftlig eksamen i dansk – stx og hf
af Maja Bødtcher-Hansen og Susan Mose

2. udgave 2. oplag 2019
© 2019 Gyldendal A/S

Forlagsredaktion: Gitte Skov Andersen
Manuskriptredaktør: Eva Lundby
Pædagogisk faglig konsulent: Gitte Tilling
Omslag: Rasmus Koch Studio
Grafisk koncept og layout: Rasmus Koch Studio
Bogen er sat med *Warnock* og *AkzidenGrotesk*
ISBN: 978-87-02-28177-4
Bogen er trykt hos laserTryk.dk

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

www.gyldendal-uddannelse.dk

Andre bøger i serien *Forløb i dansk*:

Fortællingens spejl – Grundforløb i dansk
af Mischa Sloth Carlsen

Det moderne gennembrud #MeToo
af Maja Bødtcher-Hansen og Susan Mose

NORDISK MILJØMÆRKNING
5041 0826
Svanemærket tryksag

FSC
www.fsc.org
MIX
Papir fra ansvarlige kilder
FSC® C010493